

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

VŨ HỒNG THÁI

**VẬN DỤNG PHƯƠNG PHÁP KHAI THÁC VÀ SỬ DỤNG
SỐ LIỆU THỐNG KÊ TRONG DẠY HỌC ĐỊA LÍ LỚP 12
TRUNG HỌC PHỔ THÔNG THEO ĐỊNH HƯỚNG
PHÁT TRIỂN NĂNG LỰC**

Ngành: Lí luận và phương pháp dạy học bộ môn Địa lí

Mã số: 8.14.01.11

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC GIÁO DỤC

Người hướng dẫn khoa học: TS. Đỗ Văn Hào

THÁI NGUYÊN, 2020

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Các số liệu, kết quả nghiên cứu của luận án là khách quan, trung thực và chưa từng được công bố trong bất kỳ công trình nào khác. Các trích dẫn, các số liệu và kết quả tham khảo dùng để so sánh đều có nguồn trích dẫn rõ ràng. Tôi xin hoàn toàn chịu trách nhiệm và chịu mọi hình thức kỷ luật theo quy định cho lời cam đoan của mình.

TÁC GIẢ

Vũ Hồng Thái

LỜI CẢM ƠN

Tác giả xin gửi lời cảm ơn sâu sắc tới thầy giáo hướng dẫn khoa học là **TS. Đỗ Văn Hảo** đã hướng dẫn, giúp đỡ và tạo điều kiện để tôi thực hiện luận văn này.

Tác giả xin chân thành cảm ơn tập thể các Thầy, Cô giáo trong khoa Địa lí, phòng Sau đại học trường Đại học Sư phạm - Đại học Thái Nguyên đã tạo mọi điều kiện giúp đỡ tác giả trong quá trình nghiên cứu, học tập và hoàn thành luận văn.

Xin chân thành cảm ơn các Thầy, Cô giáo đang dạy môn Địa lí ở một số trường THPT và các em HS các trường THPT đã giúp đỡ tác giả trong quá trình điều tra, khảo sát và thực hiện một số nội dung liên quan đến đề tài luận văn.

Mặc dù bản thân đã rất nỗ lực, cố gắng song khó tránh khỏi những hạn chế thiếu sót. Kính mong Quý thầy, cô giáo và những người quan tâm đóng góp ý kiến để luận văn được hoàn thiện hơn.

Xin trân trọng cảm ơn!

Thái Nguyên, tháng 8 năm 2020

TÁC GIẢ LUẬN VĂN

Vũ Hồng Thái

MỤC LỤC

LỜI CAM ĐOAN	i
LỜI CẢM ƠN	i
MỤC LỤC	iii
DANH MỤC CÁC TỪ VIẾT TẮT TRONG LUẬN VĂN	v
DANH MỤC CÁC BẢNG	vii
DANH MỤC CÁC HÌNH.....	viii
MỞ ĐẦU	1
1. Lí do chọn đề tài	1
2. Lịch sử nghiên cứu.....	2
3. Mục tiêu nghiên cứu	6
4. Nhiệm vụ nghiên cứu.....	6
5. Đối tượng, phạm vi nghiên cứu	6
6. Quan điểm và phương pháp nghiên cứu	7
7. Cấu trúc đề tài	9
NỘI DUNG	11
Chương 1: CƠ SỞ LÝ LUẬN VÀ THỰC TIỄN CỦA VIỆC VẬN DỤNG PHƯƠNG PHÁP KHAI THÁC VÀ SỬ DỤNG SỐ LIỆU THỐNG KÊ TRONG DẠY HỌC ĐỊA LÍ LỚP 12 THPT THEO ĐỊNH HƯỚNG PHÁT TRIỂN NĂNG LỰC	11
1.1. Những vấn đề về đổi mới giáo dục phổ thông.....	11
1.1.1. Định hướng đổi mới chương trình giáo dục phổ thông.....	11
1.1.3. Khái niệm về năng lực và định hướng phát triển năng lực.....	13
1.1.4. Đổi mới phương pháp dạy học nhằm chú trọng phát triển năng lực của học sinh.....	15
1.2. Một số vấn đề về số liệu thống kê	17
1.2.1. Khái niệm về số liệu thống kê	17
1.2.2. Vai trò của số liệu thống kê trong dạy học địa lí.....	17
1.2.3. Phân loại số liệu thống kê	18
1.2.4. Thu thập số liệu thống kê.....	20

1.2.5. Các nguồn tài liệu thống kê	21
1.2.6. Vai trò của việc sử dụng số liệu thống kê trong dạy học Địa lí lớp 12	22
1.3. Cấu trúc, nội dung chương trình sách giáo khoa Địa lí 12	25
1.3.1. Mục tiêu giáo dục	25
1.3.2. Về cấu trúc	25
1.3.3. Nội dung	26
1.4. Đặc điểm tâm sinh lí và năng lực hoạt động của học sinh lớp 12 Trung học phổ thông	27
1.5. Thực trạng sử dụng số liệu thống kê trong dạy học địa lí lớp 12 tại tỉnh Thái Nguyên	28
1.6. Xu hướng tăng cường những phương tiện dạy học trong đó có vận dụng phương pháp phân tích số liệu thống kê trong dạy học địa lí lớp 12.....	33
Tiểu kết chương 1	35
Chương 2: SỬ DỤNG SỐ LIỆU THỐNG KÊ TRONG DẠY HỌC ĐỊA LÍ 12.....	36
2.1. Các loại số liệu thống kê trong SGK Địa lí lớp 12	36
2.1.1. Khái quát chung về số liệu thống kê trong SGK Địa lí 12 Trung học phổ thông.....	36
2.1.2. Vị trí của số liệu thống kê trong SGK Địa lí 12	38
2.2. Một số kỹ năng phân tích và sử dụng bảng số liệu thống kê trong dạy học Địa lí lớp 12	38
2.2.1. Các kỹ năng sử dụng số liệu thống kê bảng số liệu, biểu đồ, bản đồ, trong SGK Địa lí 12.....	38
2.2.2. Kỹ năng ghi nhớ số liệu	45
2.3. Các phương pháp làm việc với các số liệu thống kê trong SGK Địa lí lớp 12.....	51
2.3.1. Quy trình sử dụng bảng số liệu.....	52
2.3.2. Phương pháp sử dụng các số liệu thống kê riêng biệt	53
2.3.3. Phương pháp sử dụng biểu đồ	55
2.3.4. Phương pháp sử dụng số liệu thống kê để viết báo cáo về một vấn đề Địa lí kinh tế - xã hội	57
2.4. Thiết kế một số kế hoạch dạy học về phương pháp khai thác và sử dụng số liệu thống kê trong dạy học Địa lí lớp 12 trung học phổ thông theo định hướng phát triển năng lực	63

2.4.1. Kế hoạch dạy học 1.....	63
2.4.2. Kế hoạch dạy học 2.....	63
2.4.3. Kế hoạch dạy học 3.....	63
Tiểu kết chương 2.....	63
Chương 3: THỰC NGHIỆM SƯ PHẠM	64
3.1. Mục đích, nguyên tắc thực nghiệm sư phạm.....	64
3.1.1. Mục đích thực nghiệm	64
3.1.2. Nguyên tắc thực nghiệm	64
3.2. Cách thức chọn bài thực nghiệm	65
3.2.1. Chọn bài thực nghiệm.....	65
3.2.2. Chọn trường thực nghiệm.....	65
3.2.3. Chọn lớp thực nghiệm	66
3.2.4. Chọn giáo viên dạy thực nghiệm	66
3.2.5. Kiểm tra, đánh giá.....	67
3.3. Nội dung và kết quả thực nghiệm.....	67
3.3.1. Đề kiểm tra nhận thức của học sinh sau giờ học	67
3.3.2. Kết quả thực nghiệm.....	67
3.4. Đánh giá kết quả thực nghiệm	72
3.4.1. Trong giờ học.....	73
3.4.2. Thái độ của học sinh	73
3.4.3. Về hoạt động của giáo viên và học sinh	73
3.4.4. Đánh giá về mặt tâm lí sư phạm đối với học sinh	74
3.5. Giải pháp nâng cao hứng thú của học sinh với môn Địa lí.....	76
3.5.1. Cơ sở đề xuất các giải pháp	76
3.5.2. Các biện pháp để nâng cao hứng thú trong học tập địa lí.....	76
Tiểu kết chương 3	77
KẾT LUẬN	78
TÀI LIỆU THAM KHẢO	79
PHỤ LỤC	

DANH MỤC CÁC TỪ VIẾT TẮT TRONG LUẬN VĂN

Từ viết tắt	Nội dung chi tiết
GV	Giáo viên
HS	Học sinh
KTXH	Kinh tế xã hội
PPDH	Phương pháp dạy học
PPTK	Phương pháp thống kê
SGK	Sách giáo khoa
SLTK	Số liệu thống kê
THCS	Trung học cơ sở
THPT	Trung học phổ thông
TPTN	Thành phố Thái Nguyên

DANH MỤC CÁC BẢNG

Bảng 1.1.	So sánh một số đặc trưng cơ bản của chương trình định hướng nội dung và chương trình định hướng kết quả đầu ra	13
Bảng 2.1.	Tổng hợp số liệu thống kê và các bài tập về số liệu thống kê trong dạy học Địa lí 12 THPT (ban cơ bản)	36
Bảng 2.2.	Sản lượng và giá trị sản xuất thủy sản qua một số năm	42
Bảng 2.3.	Sản lượng tôm nuôi, cá nuôi năm 1995 và 2005 phân theo vùng	42
Bảng 2.4.	Diện tích, dân số và mật độ dân số của 7 vùng kinh tế so với cả nước năm 2019	47
Bảng 2.5.	Diện tích, dân số và mật độ dân số của 7 vùng kinh tế so với cả nước năm 2011	54
Bảng 2.6.	Bảng phân bố dân cư theo các đơn vị hành chính tỉnh Thái Nguyên	58
Bảng 2.7.	Tình hình phát triển dân số của tỉnh Thái Nguyên giai đoạn 2005-2011 (Đơn vị: người)	58
Bảng 2.8.	Tốc độ gia tăng dân số tự nhiên tỉnh Thái Nguyên (Đơn vị: %)	59
Bảng 2.9:	Mật độ dân số tỉnh Thái Nguyên (Đơn vị: người/km ²)	59
Bảng 2.10:	Cơ cấu lao động(Đơn vị: %)	59
Bảng 2.11:	Tổng số dân cư tỉnh Thái Nguyên phân theo giới tính và phân theo thành thị, nông thôn năm 2019. (Đơn vị: Người)	59
Bảng 2.12:	Tỉ lệ người dân phân theo thành phần dân tộc tại tỉnh Thái Nguyên năm 2019	59
Bảng 3.1.	Danh sách các lớp tham gia thực nghiệm	66
Bảng 3.2.	Danh sách giáo viên Địa lí dạy thực nghiệm	66
Bảng 3.3.	Tỉ lệ xếp loại kết quả kiểm tra bài thực nghiệm số 1	67
Bảng 3.4.	Tỉ lệ xếp loại kết quả kiểm tra bài thực nghiệm số 2	69
Bảng 3.5.	Tỉ lệ xếp loại kết quả kiểm tra bài thực nghiệm số 3	70
Bảng 3.6.	Tổng hợp điểm TB chung của các lớp TN, ĐC	71

DANH MỤC CÁC HÌNH

Hình 2.1. Biểu đồ cơ cấu sử dụng đất của Đồng bằng sông Hồng và Đồng bằng sông Cửu Long năm 2005 (%)	57
Hình 3.1. Biểu đồ thể hiện kết quả (%) điểm của các lớp thực nghiệm và đối chứng bài thực nghiệm số 1	69
Hình 3.2. Biểu đồ thể hiện kết quả (%) điểm của các lớp thực nghiệm và đối chứng bài thực nghiệm số 2	70
Hình 3.3. Biểu đồ thể hiện kết quả (%) điểm của các lớp thực nghiệm và đối chứng bài thực nghiệm số 3	71
Hình 3.4. Biểu đồ thể hiện kết quả TB chung (%) điểm của các lớp thực nghiệm và đối chứng trong đợt thực nghiệm	72

MỞ ĐẦU

1. Lí do chọn đề tài

Trong giai đoạn hiện nay cùng với việc hội nhập và phát triển kinh tế xã hội thì cải cách giáo dục là vấn đề được chú trọng hàng đầu, việc thực hiện đổi mới phương pháp dạy học trong nhà trường ở tất cả các cấp học, bậc học nhằm tạo ra sự chuyển biến mạnh mẽ về chất lượng đào tạo, đáp ứng yêu cầu của sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước đang được toàn xã hội quan tâm.

Mục tiêu của nền giáo dục THPT nước ta hiện nay là giúp cho học sinh củng cố và phát triển những kết quả của giáo dục THCS, có học vấn ở trình độ THPT và những hiểu biết ban đầu về kỹ thuật và hướng nghiệp để tiếp tục học đại học, cao đẳng hoặc trung cấp, học nghề hoặc đi vào cuộc sống lao động. Để đạt được mục tiêu đó, nhà trường THPT chỉ có thể thực hiện mục tiêu trên một cách có hiệu quả bằng cách tổ chức các hoạt động giáo dục hợp lí, trong đó hoạt động chính là tổ chức giáo dục thông qua việc giảng dạy các môn học. Đối với môn Địa lí cũng vậy, có rất nhiều phương pháp để học sinh tiếp cận nguồn tri thức, trong đó phải kể đến phương pháp sử dụng số liệu thống kê có một ý nghĩa đặc biệt quan trọng. Ngoài việc cung cấp và phát triển tư duy, phương pháp phân tích và sử dụng số liệu thống kê là một phương pháp tăng thêm vốn hiểu biết về kiến thức địa lí, đồng thời rèn luyện cho học sinh những kỹ năng cần thiết trong học tập, nghiên cứu. Kiến thức theo thời gian có thể quên đi nhưng cái còn lại là tư duy độc lập sáng tạo để học sinh biết tự học trong cuộc sống ngoài thực tiễn xã hội. Thực tế dạy học môn Địa lí trong giai đoạn hiện nay cho thấy: việc nâng cao chất lượng dạy và học trong nhà trường nói chung và trường THPT nói riêng là vấn đề đang được quan tâm thường xuyên. Đặc biệt ở các trường THPT, đối tượng là những học sinh đang có những thay đổi mạnh mẽ về tâm sinh lí và năng lực phát triển. Vì vậy việc tạo ra một phương pháp dạy học hợp lí, khoa học nhằm phát huy tính năng động, tích cực của học sinh để đạt kết quả cao trong học tập là rất cần thiết.

Kết quả dạy học phụ thuộc vào khá nhiều nhân tố trong đó có phương pháp dạy học. Hiện nay phương pháp dạy học khá phong phú, nhưng có lẽ thích hợp với địa lí ngoài phương pháp dạy học truyền thống còn có các phương pháp nêu vấn đề, tìm tòi nghiên cứu, thảo luận... Phương pháp sử dụng khai thác số liệu thống kê trong giảng